
***ІСТОРИЯ УКРАЇНСЬКОЇ
НАУКИ ТА ОСВІТИ***

УКРАЇНСЬКІ СТУДЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В МІЖВОЄННІЙ НІМЕЧЧИНІ: ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ УКРАЇНЦІВ ПРИ УНІВЕРСИТЕТІ АЛЬБЕРТА В КЕНІГСБЕРГУ у 20-х роках ХХ ст.

Розглянуто діяльність Товариства студентів українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу у 20-х роках ХХ ст. Оpubліковано документи з історії Товариства.

Ключові слова: українська еміграція в Німеччині, українські студентські об'єднання, Товариство студентів українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу.

Рассмотрено деятельность Общества студентов украинцев при Университете Альберта в Кенигсберге в 20-х годах ХХ в. Опубликованы документы по истории Общества.

Ключевые слова: украинская эмиграция в Германии, украинские студенческие объединения, Общество студентов украинцев при Университете Альберта в Кенигсберге.

The activity of Ukrainian Association of Students at the University of Alberta in Königsberg in the 20s of XX century is analyzed in the article. Documents on the history of Society are published.

Key words: Ukrainian émigrés in Germany, Ukrainian student associations, Ukrainian Association of Students of the University of Alberta in Königsberg.

По Першій світовій війні на території Німеччини в таборах військовополонених перебувало, за різними оцінками, близько 100 000 українців, переважна більшість з яких повернулася на Україну [13; 17-18]. У 1920-ті – 1930-ті роки після поразки українських визвольних змагань (1917-1921 рр.), за підрахунками сучасних дослідників, в Німеччині проживало приблизно 15 000 українців (крім того, тимчасова економічна еміграція з Західної України) [17; 18]. Багато колишніх українських політиків, громадських і державних діячів Української народної республіки, Західноукраїнської народної республіки, Української держави, Директорії УНР, з якими німецькі уряди співпрацювали у 1918-1921 рр., мешкали та працювали у міжвоєнний період в Берліні та інших містах Німеччини, тісно контактували у 20-30-ті роки, вже як емігранти, з німецькими державними структурами. Це гетьман України Павло Скоропадський, президент Західноукраїнської народної республіки Євген Петрушевич, президент Директорії УНР Андрій Макаренко, міністр закордонних справ Української держави Дмитро Дорошенко, послы УНР у Бер-

ліні Олександр Севрюк і Микола Порш та інші [3; 4; 17; 18].

Українська еміграція в Німеччині між двома світовими війнами була набагато менш чисельною, ніж, наприклад, у Польщі, Чехословаччині або Франції. Однак, саме в Німеччині знаходились головні центри українського націоналістичного та гетьманського рухів. У 20-30-х роках ХХ століття у Німеччині були представлені основні напрямки української політичної еміграції.

Німеччина була однією з країн, де в міжвоєнний період сконцентрувались не тільки українські політичні, а й потужні інтелектуальні сили – українська інтелігенція, вчені, діячі культури та студенти [17; 18]. Міжвоєнна Німеччина стала другою країною, після Чехословаччини, за чисельністю української студіюючої молоді.

У 1920-1930-ті роки в Німеччині українські студенти навчались в багатьох вищих навчальних закладах: Університет Фрідріха Вільгельма в Берліні, Вища технічна школа в Берліні, Вища торговельна школа в Берліні, Вища сільськогосподарська школа в Берліні, Вища ветеринарна школа в Берліні, Вища

технічна школа в Данцигу, Університет Альберта в Кенігсберзі, Університет міста Геттінгена, Університет міста Кіля, Університет міста Лейпцига, Університет міста Тюбінгена та інші вищі навчальні заклади [7-10; 12; 14 16; 21-26].

У більшості вищих навчальних закладах, де навчались студенти-українці, діяли українські студентські осередки: Союз українських студентів «Основа» в Данцигу, Товариство українських студентів «Чорноморе» в Данцигу, Гурток студентів українців при Університеті в Берліні, Спілка студентів-українців в Німеччині в Берліні, Товариство «Основа» в Берліні, Об'єднання агрономів, лісовиків та ветеринарів в Німеччині в Берліні, Комітет студентів українців з Зеленого Клину в Берліні, Товариство студентів українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу тощо [7-10; 12; 14 16; 21-26].

У 20-х роках українські студентські товариства, що діяли на території Німеччини, були об'єднані в Союз українських студентських організацій в Німеччині (згодом Союз українських студентських організацій в Німеччині та Вільному місті Данцигу)⁶. Вони були також членами Центрального союзу українського студентства в Празі (ЦЕСУС).

За даними дослідника історії української еміграції С. Наріжного: «на 1 лютого 1926 р. в Німеччині нараховувалося всього 96 українських студентів і 9 студенток. Студіювали вони на таких школах: Техніка Шарлоттенбург – 18, Університет Берлін – 15, Університет Кенігсберг – 8, Лісогосподарська висока школа в Берліні – 7, Торговельна висока школа в Берліні – 7, Університет в Кілі – 5, Університет в Геттінгені – 4, Спортова академія в Берліні – 3, Технікум в Мітваден – 3, Інститут для чужинців у Берліні – 2, Лісова висока школа в Еберсвальде – 2, Ветеринарна висока школа в Берліні – 1, Технікум Берлін – 1, Музична школа в Берліні – 1, Консерваторія Берлін – 1, Школа політичних наук Берлін – 1, Університет Бон – 1, Університет Фрайбург – 1, Університет Франкфурт – 1, Університет Галле – 1,

Університет Ляйпціг – 1, Графічна школа в Ляйпцігу – 1 і Теологічна в Дімінгені – 1» [8, с. 90].

Головним осередком українського студентського життя в Німеччині був Берлін, де були зосереджені провідні вищі навчальні заклади та наукові центри країни. 22 січня 1921 року в Берліні була заснована перша українська студентська організація «Спілка студентів-українців Німеччини», метою якої було об'єднання українських студентів, які студіювали у вищих навчальних закладах Німеччини, та допомога їм [8, с. 88]. «Спілка» об'єднала близько 120 українських студентів. Щоправда, в 1921 році з ідеологічних причин «Спілка студентів-українців Німеччини» розділилась на дві організації: «Спілку українських студентів у Німеччині», яка об'єднала 95 студентів-українців, та «Академічну Громаду», до складу якої увійшло 35 членів. У 1923 р. кількість студентів – членів Спілки українських студентів у Німеччині зросла до 180; Академічна Громада того року нараховувала 20 членів. «Спілка українських студентів у Німеччині», крім центрального берлінського осередку, мала одинадцять філій у таких німецьких містах, як: Данціг, Кіль, Геттінген, Ляйпціг, Бреслау, Мітвайда, Альтенбург, Еберсвальде, Вінсдорф, Мускав і Кенігсберг [8, с. 89].

За даними Симона Наріжного, «...в роках 1923-1933 через Спілку перейшло майже 400 членів», «140 членів Спілки скінчило високу освіту в Німеччині та інших країнах» [8, с. 89-90]⁷.

Крім Спілки, в Берліні існували й інші студентські товариства, які були організовані при вищих навчальних закладах столиці: Академічна громада, Товариство «Основа» в Берліні, Гурток студентів при Високій технічній школі в Шарлоттенбурзі, Гурток українських студентів при Високій торговельній школі в Берліні, Гурток українських студентів при Університеті в Берліні, діяло Українсько-німецьке спортивне товариство тощо» [8, с. 90].

Серед найпотужніших об'єднань українських студентів можна назвати «Союз україн-

⁶ «Союз українських студентських організацій в Німеччині» (серпень 1924 р. – січень 1925 р.) та «Союз українських студентських організацій в Німеччині та Вільному місті Данцигу» (з лютого 1925 р.).

⁷ 1935 року «Спілку українських студентів у Німеччині» перетворилася на загальну «Спілку українців у Німеччині».

ських студентів «Основа» при Високої Технічній Школі в Данцигу», який розпочав свою діяльність 15 жовтня 1922 року та діяв до 1945 року. До складу «Союзу» входили такі студентські організації: корпорація «Чорноморе», корпорація «Галич», корпорація «Зарево», «Смолоскип», «Кооператива українських студентів-техників», «Товариство імені Івана Франка», «Громада імені Драгоманова», «Кружок Рідної Школи», «Спортовий Гурток», Співочий гурток «Сурма», «Гурток Залізної Остроги», «Дніпро», «Науково-Термінологічний Гурток» і ін. У 1923 р. ця організація мала 100 членів, що студіювали на місцевій політехніці [8, с. 90-91]; у 1925 р. в Данцигу студіювало понад 120 українських студентів, з них організованих було 95 [8, с. 90-91]; восени 1925 року кількість студентів, членів «Основи», складала 114 осіб, в 1927 році, за даними товариства «Основа», зареєстрованих було в Данцигу 95 студентів, в 1928 – 73, в 1929 – 75, в 1930 – 74, в 1931 – 65, в 1932 – 55, 1933 – 53» [12, с. 38-39; 14]. За період з 1921 року по 1945 рік у Високій технічній школі Данцигу загалом навчалося більше 200 українських студентів, близько 140 з них отримали дипломи інженерів, 4 – докторський ступінь. Найбільша кількість українських студентів навчалась на факультетах цивільного будівництва, машинобудування, електротехніки, суднобудування та хімічному [12, с. 38-39; 14].

Одним з найменших за чисельністю серед українських студентських організацій Німеччини було «Товариство Студентів-українців при Університеті Альберта в Кенігсберзі». 1923 року філія «Спілка українських студентів у Німеччині» у Кенігсберзі стала самостійною організацією та утворила «Товариство Студентів-українців при Університеті Альберта в Кенігсберзі». Це Товариство в 1923 р. мало 12 членів, в 1924 р. – 9 членів, в 1925 р. – 8 членів. *«Економічні умови життя українських студентів у Кенігсберзі, – як зазначав С. Наріжний, – були «не виносимо тяжкі», але не дивлячись на це, студенти-*

емігранти все ж провадили там культурну працю – впоряджали відчити, тримали зв'язки з німецькими, естонськими й литовськими студентами. При кенігсберзькому Товаристві функціонували літературно-наукова й спортова секції» [8, с. 89-90].

Товариство студентів-українців при Університеті Альберта в Кенігсберзі входило до складу «Союзу українських студентських організацій в Німеччині» («Союз» об'єднував: Товариство «Основа» в Данцигу, Спілку студентів-українців у Німеччині, Товариство «Основа» в Берліні, Комітет студентів-українців з Зеленого Клину в Європі, Об'єднання українських студентів агрономів, лісників та ветеринарів у Берліні, Товариство студентів-українців при Університеті Альберта в Кенігсберзі), та згодом до складу «Союзу українських студентських організацій в Німеччині та в м. Данцигу» (СУСОНД) (до складу СУСОНД входили: «Основа» – Берлін, «Основа» – Данциг, Гурток студентів при університеті в Берліні, Об'єднання агрономів, лісників та ветеринарів в Німеччині, Товариство студентів-українців при університеті в Кенігсберзі, Товариство «Чорноморе» – Данциг) [8, с. 91-92]. Товариство студентів-українців при Університеті Альберта в Кенігсберзі було також членом Центрального Союзу Українських Студентів (ЦЕСУС).

У Додатках до публікації подаємо документи, які висвітлюють діяльність Товариства Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсберзі у 20-х роках ХХ ст. Подані до публікації документи зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління в місті Києві, фонд 4390 «Союз українських студентських організацій в Німеччині (серпень 1924 р. – січень 1925 р.) та Союз українських студентських організацій в Німеччині та Вільному місті Данцигу (з лютого 1925 р.)», опис 1, справи 1-22. Тогочасний правопис збережено. Скорочення в тексті документів розшифровані в квадратних дужках.

Документ 1

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Чпр. 108/24

Дня 27 грудня 1924 р.

До Управи Союзу Українських Студентських Організацій в Німеччині
в Берліні

Повідомляємо отсим про одержання Ваших писем ч. 126/24 з дня 12 грудня с[ього] р[оку] ч. 132 з дня 15 грудня с[ього] р[оку] і ч. 149 з дня 24 грудня.

На сходинах Т[оварист]ва дня 21.XII с[ього] р[оку] прийнято до відома всі постанови II Зв[ичайного] З'їзду та односторонньо їх одобрено.

I. Відносно згаданого в постанові З'їзду II т. 2. Альманаха, наше Т[оварист]во постановило взяти участь в його зладженню. Крім матеріалів, маються ще в нас знімки зі життя нашого Т[оварист]ва, то ж прошу повідомити нас при найближчій нагоді, чи вислати й знімки та який саме і з якої ділянки потрібний був би матеріал для Альманаха.

II. З огляду на те, що Управа СУСО нічого ще досі не згадувала, чи є вигляди на яку-небудь грошеву допомогу для членів, – Сходини Т[оварист]ва звертаються отсим до Управи СУСО за інформаціями відносно допомоги та прохають уділити її членам нашого Т[оварист]ва хоч в тій висоті, як це було сказано в кошторисі СУСО з дня 28.X с[ього] р[оку] з виїмком допомоги на оплату за навчання членам Т[оварист]ва, яких від неї звільнено. Потреби членів подано до СУСО в звіті з дня 9.XI с[ього] р[оку].

III. Переслані Вами 5 примірників журналу «Студентський Вісник» ми одержали. Рівночасно одержали ми й від Управи ЦЕСУС-а також 5 примірників того ж журналу з тим, щоби виповнити та переслати Управі ЦЕСУС-а квіт на 45 к[рон] ч[еських] замість грошей за тих 5 примірників, які то гроші, як сказано в тому письмі, зарахуються як допомога.

Це чимало нас здивувало, бо а) ми своєю заявою, якою зреклися безпосереднього членства в ЦЕСУС-і на користь СУСО, припинили всякі безпосередні зносини з ЦЕСУС-ом і б) що ЦЕСУС, рахуючи один примірник по 6 к[рон] ч[еських] /разом 30 к[рон] ч[еських]/ зажадав од нас квіта на 45 к[рон] ч[еських].

Не знаючи ціни примірника в німецьких грошах, не могли ми досі переслати Управі СУСО належних грошей, тому прохаємо подати нам ціну та інформації, як поступити нам відносно ЦЕСУС-а.

Три примірники з посилки від ЦЕСУС-а ми вже продали трьом новим членам Т[оварист]ва, а два з них осталися, бо з Українців, крім студентів – членів нашого Т[оварист]ва, нікого більше тут немає.

IV. В нашому Т[оварист]ві мається взагалі дуже мало, а в німецькій мові зовсім ніякої літератури, призначеної для пропаганди української думки, а зокрема для нашого Високого Шкільництва, що для інформування чужинців під цю пору являється необхідним. Якщо така література мається в розпорядженню Управи СУСО, то прошу нам прислати чи визичити на деякій час.

V. За одержану на днях посилку сала, Т[оварист]во складає отсим Управі СУСО щирю подяку.

Сало розділено між усіх членів Т[оварист]ва, з виїмком одного, який із-за хворости зрікся своєї пайки в користь Т[оварист]ва.

Поквітування на сало, а також порто пересилається в прилозі.

VI. Прохається повідомити, за який час і коли повинно наше Т[оварист]во переслати звіти Управі СУСО.

VII. В прилозі залучається крім квіта на сало та двох /2/ м[арок] н[імецьких] на порто також і виповнені статистичні листки 7-ми членів Т[оварист]ва, помилково прислану нам посвідку та квіти з відбитками на переслані нашим Т[оварист]вом гроші до Управи СУСО, а саме квіт на 2 м[арок] н[імецьких] порта дня 30.VIII с[ього] р[оку] одноразовий податок в сумі 3 м[арок] н[імецьких] і квіт на 5 м[арок] н[імецьких] членських вкладок до СУСО з дня 19 XI с[ього] р[оку].

Відбитки прохається задержати, а оригінали підписані Управою СУСО вислати нам.
VIII. Всі письма, посилки та гроші, щоби на будуче оминати непорозумінь, прохається адресувати від дня одержання цього письма на слідууючу адресу:

*Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus-Universität
in Königsberg, Pr. Schlissfach 205. (вписано від руки – Д. Б.)*

Прилог: 12 і 2 н[імецьких] м[арок].

Зі студентським привітом

О. Менцінський, голова
(підпис)

Л. Стефанович, писар
(підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus-Universität in Königsberg Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 9-10.

Документ 2

Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія] Звіт від 15 серпня 1924 р. по сьогоднішній день

Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу числить шість членів, з яких один не повернув з ферій.

Після факультетів члени Товариства розділяються, як слідує:

Медичний факультет	4
Фільософічний /агрономія/	1
Правничий /пол[ітичні] науки/	1

Іспитів ще не здавано. В літньому семестрі 1925 ш[кільного] р[оку] здає І Держ[авний] Іспит чотирьох членів Товариства.

Із-за матеріальних причин перервало свої студії двох членів, взявши на літній семестр 1924 р. від Ректорату відпустку.

Культурно національної діяльності, як і діяльності на поле зносин з чужинцями, Товариство за час від 15 серпня с[ього] р[оку] проявило дуже мало, а це із-за відсутності членів. Поодинокі члени Товариства брали однак участь в культурно-освітній праці серед біженців.

Крім зв'язків з поблизькими Укр[аїнськими] Студ[ентськими] Організаціями стоїть Товариство в тісній співпраці з філією «Схід» Комітету Опіки над біженцями З[ахідно]-У[країнських] З[емель] в Кенігсбергу.

Дня 26.X 1924 р. відбуто Загальні Збори, крім цього, у вище поданому часі відбуто чотири Сходи та кілька засідань Виділу та тихо відсвятковано 6-ту річницю повстання Української державності на Зах[ідних] З[емлях] України.

Економічні умови життя тут. студентства незавидні. Більшість студентів заробляє на прожиття умовою та фізичною працею, яку незвичайно трудно найти. Із-за малочисельности нашого Товариства та пануючих тут відносин не можливі є жадні заходи над поліпшення життєвих умов. Прожиточне мінімум виносить від 70 до 80 нім. марок. Якщо Союзові не вдасть в якнайкоротшому часі роздобути средств і якщо не уділиться допомоги нашому Товариству, то прийдеться майже всім членам покидати студії та шукати праці.

Прибутку з членських вкладок	6,00	н[імецьких] м[арок]
З попереднього місяця остало в касі Т[оварист]ва	8,20	н[імецьких] м[арок]

Разом 14,20 н[імецьких] м[арок]

Розходу на поштову оплату	4,00	н[імецьких] м[арок]
Канцелярійні видатки	2,00	н[імецьких] м[арок]

Вкладки до СУСО 5,00 н[імецьких] м[арок]

Разом 11,00 н[імецьких] м[арок]

Остає в касі Т[оварист]ва готівкою 3,20 н[імецьких] м[арок]

Движиме майно Т[оварист]ва, крім бібліотеки, зложене з печатки й подушки до неї, машинки до зішивання актів, кількох тек, паперу та писарських приборів, представляє вартість: 7,00 н[імецьких] м[арок]

Іншого майна Т[оварист]во не має.

Бібліотека складається з примірників Студ[ентського] Вісника, кількох чисел журналу «Нова Україна» та «Нова Громада». Крім цього, користує Т[оварист]во з бібліотеки з вище згаданої філії Комітету.

Кенігсберг, дня 28 падолиста 1924 р.

За Виділ Т[оварист]ва:

Голова:
(підпис)

Писар:
(підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 30-31. Машинопис

Документ 3

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]

Дня 9 падолиста 1924 р.

До Управи Союзу Укр[аїнських] Студ[ентських] Орг[анізацій] в Німеччині
в Берліні

Після Вашого повідомлення про відбуття II З'їзду СУСОВН в Берліні дня 30.XI с[ього] р[оку], не маючи змоги вислати свого делегата, порозумілися ми негайно з Управою Т[оварист]ва «Основа» в Данцігу відносно передачі нашого мандату делегатові з Данціга. Одержавши згоду від делегата т. Кізюка Корнеля, студ[ент] інж[енер] в Данцігу заступати наші справи на згаданому З'їзді, вислали ми після умови свої звіти, мандат і привіт для З'їзду на адресу Союзу для передачі т. Кізюкові. Листи повинні були наспіти в сам час і нам дивно, що до цього часу нас не повідомлено ні про рішення З'їзду ані не переслано витягів з протоколів, тому оце прохається повідомити нас, чи взагалі нас хто-небудь там заступав / після приватних відомостей т. Кізюк зовсім не брав участі в З'їзді/ та прохаємо переслати нам як лише можна найскоріше резолюції та витяги з протоколів.

На засіданні Виділу нашого Т[оварист]ва дня 6.XII с[ього] р[оку] прийнято звичайними членами тт[оваришів] студ[ента] філь[ософа] Березовського Романа та студ[ента] мед[ика] Дяківа Леоніда, останнього з тим, що протягом шістьох місяців постарає від УКС-Ради дозвід на студії за кордоном. Затверджено рівно ж прийняття надзвичайним членом Т[оварист]ва т. студ[ента] консерваторії Елішевич Лілію. Всі три названі члени Т[оварист]ва являються зараз звичайними слухачами своїх виділів.

Т[оварист]во складає отсим Управі СУСОВН в Берліні щиру подяку за заходи в справі нашого звільнення від шкільних оплат на тут[ешньому] Університеті. Як нас інформовано в Ректораті, повідомлення про звільнення всіх поданих в списках членів Т[оварист]ва /за виїмком новоприбувших/ вислано вже до Управи Союзу. Виділ Т[оварист]ва прохає цею дорогою Управу Союзу вислати письмєнну подяку за звільнення на руки Ректора та рівно ж подяку за поміч у всіх справах та розуміння положення укр. студентства Адміністраційному Відділові /на руки «рехнунгсрата» п. Геннрат-а, який дуже прихильно відноситься до нашого студентства/. Таку саму подяку проситься рівно ж вислати «оберсекретареві» п. Лінденау-ові.

Подяки прохається вислати в як лише можна найкоротшому часі /до Свят Різдва/, як рівнож про висилку їх повідомити тут[ешне] Т[оварист]во Студ[ентів] Укр[аїнців] при Універс[итеті] Альб[ерта] в Кенігсбергу.

Зі студентським привітом
Писар Т[оварист]ва (підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 32-32зв. Машинопис.

Документ 4

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Ч. пр. 95/24

Дня 18 падолиста 1924 р.

До Управи Союзу Українських Студентських Організацій в Німеччині в Берліні

У відповідь на письмо Союзу з дня 10 падолиста с[ього] р[оку] ч. 103 доводиться до відома Управи Союзу, що на відбутих дня 15.XI с[ього] р[оку] Сходинах нашого Т[оварист]ва, унормовано справу членських вкладок, як і внутрі Т[оварист]ва, так і відносно Союзу.

Членська місячна вкладка в нашому Т[оварист]ві виносить 0,50 н[імецьких] м[арок], а згідно з рішенням I-го З'їзду Українського Студентства в Німеччині в днях 9 і 10 серпня с[ього] р[оку], де висоту членської вкладки до Союзу установлено в 50 % розмірі до висоти чл. вкладки в поодиноких Т[оварист]вах, виносить вона 25 н[імецьких] ф[артінгів] з кожного члена Т[оварист]ва.

Вкладки від п'яти членів нашого Т[оварист]ва за місяці серпень, вересень, жовтень і падолист по 0,50 н[імецьких] м[арок] місячно, разом 5 /п'ять/ нім[ецьких] марок, пересилається в прилозі. Дальші вноси посилаються щомісячно.

На письмо Управи Союзу з дня 8.XI с[ього] р[оку] ч. 100, відносно участі делегатів у II-ому З'їзді, порішено тими же Сходинами взяти участь в З'їзді, якщо Управа Союзу покриє кошти подорожі делегата до Берліна і назад. Наше Т[оварист]во не розпоряджає найменшими фондами, як рівно ж і поодинокі члени Т[оварист]ва не почувуються на силах оплатити собі самим кошта подорожі, тож прохається Управу Союзу покрити кошта подорожі одного члена-делегата, а якщо це не є можливе, то наше Т[оварист]во буде змушене обмежитися до передачі мандату одному зі студентів-членів берлінських Т[ова]риств. Прохається рівно ж як можна найскоріше подати до відома нам рішення Управи Союзу в цій справі, щоби ми могли ще в час заняти відповідне становище.

Дальше на тих же Сходинах нашого Т[оварист]ва, беручи під увагу незвичайно важке матеріальне положення нашого студентства в Кенігсбергу, як рівно ж наспіваю чий останній реченець заплачення шкільних оплат, рішено звернутися до Управи Союзу з проханням уділення хоч частини тої допомоги, яка була подана в кошторисі. Рівно ж прохається о вичерпуючі інформації, як властиво стоїть справа з допомогою, чи це тільки обіцянки, чи вже щось позитивного.

Як умотивування негайної допомоги на уплату навчання подається ще й це, що із-за молодости та нечисельности нашого Т[оварист]ва, тутешні шкільні влади мало, а то і зовсім непоінформовані про українське питання і студентство й відносить до Українців так, як і до прочих чужинців, т. є, що українське студентство мало, а то й зовсім не користує з тих привілеїв /знижок, продовжень речиза плати і т. п./, які мають німецькі студенти.

Зі студентським привітом

1 прилога: 5 м[арок] н[імецьких]

За Виділ Т[оварист]ва

Писар Стефанович (підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 58-58зв. Машинопис.

Документ 5

Т[овариств]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Ч. пр. 92/24

Дня 9 падолиста 1924 р.

До Управи Союзу Українських Студентських Організацій в Німеччині в Берліні

В долученню пересилається жаданий Вашим письмом ч. 91 з дня 29.X с[ього] р[оку] звіт, відповідно до Комунікату ЦЕСУС-а ч. 6.

Допомогою в нашому Т[овариств]ві користувалися 2 члени, з яких один, студент філ[олог] Маковійчук Олекса зовсім припинив свої студії на тут[ешньому] Університеті, а другий студент пол[ітичних] наук Кульчицький Богдан не повернув ще з ферій.

Згадані члени Т[овариств]ва одержали всего чотири рази допомогу від ЦЕСУС-а, а це:

5.XII 1923 р.	215,00 к[рон] ч[еських] т. є	26,23 м[арок] н[імецьких]
4.I 1924 р.	100,00 к[рон] ч[еських] т. є	14,18 м[арок] н[імецьких]
21.II 1924 р.	100,00 к[рон] ч[еських] т. є	10,00 м[арок] н[імецьких]
10.III 1924 р.	200,00 к[рон] ч[еських] т. є	14,00 м[арок] н[імецьких]

Разом 615,00 к[рон] ч[еських] т. є 64,41 м[арок] н[імецьких]

Крім випланих тт. Кульчицькому та Маковійчукові 615,00 крон чеських, з яких кожний одержав половину, т. є 307,50 крон чеських, задержало із першої посилки /грудень 1923/ Т[овариств]во на адміністраційні видатки 100,00 к[рон] ч[еських].

Квіти вислано по одержанню посилок до ЦЕСУС-а. На побрану наведеними товаришами допомогу в нас не мається жадних довжих скриптів.

1 прилога: Звіт.

Зі студентським привітом

Голова (підпис)

Секретар (підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»

«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 64. Машинопис.

Документ 6

Т[овариств]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Додаток до ч. 74

Звіт

1. «Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу».

2. Адреса Т[овариств]ва: «Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus-Universität zu Königsberg, Pr.». скорочено: Ver. Ukr. Stud., Königsberg, Pr. Zu Stefanowytsch, Lütyerstr. 7/III.

3. Виділ складається з двох членів: Голови – ст. мед. Менцінський Осип та секретаря – ст. агр. Стефанович Лев.

4. В день складання звіту Т[овариств]во нараховує 6 /шість/ членів, з чого 5 /п'ять/ присутніх, а один не повернув ще з ферій.

5. Після факультетів члени Т[овариств]ва розділяються, як слідує:

Медичний факультет 4.

Фільософічний /агрономія/ 1.

Правничий /політичні науки/ 1.

Іспитів ще не здавано; свої студії перервало із-за матеріальних причин двох, взявши на літній семестр 1924 р. з Ректорату відпустку.

Потреби членів представляються слідуєчи:

1. ст. мед. Шустакевич Володимир, незабезпечений зовсім і потребує допомоги на повне удержання та шкільну оплату.

2. ст. мед. Менцінський Осип, забезпечений частинно; потребує допомоги на шкільну оплату, доплати до мешкання й убрання.

3. ст. мед. Нимилович Осип, забезпечений частинно; потребує підмоги на шкільну оплату та на харчі.

4. ст. агр. Стефанович Лев, забезпечений частинно; потребує підмоги на шкільну оплату, доплати до мешкання й на убрання.

5. ст. мед. Шмігельський Степан, забезпечений частинно; потребує підмоги на шкільну оплату та харчі.

6. ст. пол. наук Кульчицький Богдан не повернувся ще з ферій, тому неможливим є дати точних відомостей про його потреби. Оскільки знаємо його матеріальне положення, то він належить до категорії частинно забезпечених і необхідною є для нього допомога на шкільну оплату та доплата до мешкання.

6. Хворих членів у Т[оварист]ві нараховується 2 /двох/; обидва хворі на груди, а це ст. мед. Шмігельський Степан і ст. мед. Нимилович Осип.

7. Культурно-національної діяльності за час від 15.8. с[ього] р[оку] Т[оварист]во не проявляло, а то із-за відсутності членів. Зате поодинокі члени Т[оварист]ва, що осталися на місцях, брали живу участь в культурно-освітній праці серед біженців.

8. Видавничої діяльності за весь час свого існування Т[оварист]во не проявило.

9. Суспільно-освітнього руху Т[оварист]во не проявляло із-за поданих під т. 7. причин. Ідеологічних організацій в нашому Т[оварист]ві немає.

10. Бібліотека Т[оварист]ва складається з:

3-х чисел журналу «Нова Україна»

2-х чисел журналу «Нова Громада»

Комплекту журналу «Студентський Вісник»

Кількох брошурок політичного змісту.

Т[оварист]во користує з бібліотеки філії «Схід» Комітету Опіки над Біженцями З[ахідно] У[країнських] З[емель] в Німеччині.

11. Т[оварист]во, крім зв'язків із близькими студентськими організаціями, стоїть в тісній співпраці з філією вище згаданого Комітету.

12. Спортового руху Т[оварист]во не проявило із-за поданих під т. 7. причин.

13. Економічні умови життя тут. студентства не завидні. Більшість студентів заробляє на прожиття фізичною та умовою працею, яку незвичайно трудно знайти. Прожиточне мінімум 70-80 н[імецьких] марок. Із-за малочисельности нашого Т[оварист]ва та пануючих тут відносин неможливі є жадні заходи над поліпшенням життєвих умов. Одинока надія остається на допомогу від ЦЕСУС-а, згл[ядно] СУСО.

14. Економічний звіт від 15. VIII. 1924 по 1. XI с[ього] р[оку]

Прибутку з членських вкладок 6,00 н[імецьких] м[арок]

З попереднього місяця осталося в касі Т[оварист]ва 8,20 н[імецьких] м[арок]

Разом 14,20 н[імецьких] м[арок]

Розходу на поштову оплату 3,20 н[імецьких] м[арок]

Канцелярйні видатки 2,00 н[імецьких] м[арок]

Разом 5,20 н[імецьких] м[арок]

Остає в касі Т[оварист]ва готівкою 9,00 н[імецьких] м[арок]

Движиме майно Т[оварист]ва, крім бібліотеки, зложено з печатки й подушки до неї, машинки до зішивання актів, кількох тек, паперу та писарських приборів, представляє вартість: 7,00 н[імецьких] м[арок]

Іншого майна Т[оварист]во не має.

15. На полі зносин з чужинцями із-за поданих під т. 7. причин не зроблено нічого, за виключенням діяльності на тому полі поодиноких членів Т[оварист]ва.

16. Із уважніших подій в Т[оварист]ві можна згадати Звичайні Загальні Збори, що відбулися дня 26. X с[ього] р[оку] і тихе відсвяткування 6-ої річниці Української Державности на Західних Землях України.

Додаток: Для розвинення успішної діяльності серед студентів-чужинців для праці в нутрі Т[оварист]ва необхідною являється власна домівка, на винаймлення якої потрібна є допомога.

На тут. Університет прийнято двох студентів, приїзду яких очікується.

Кенігсберг, дня 9. падолиста 1924 р.

Голова: *Осип Менцінський* (підпис)

Секретар: *Лев Стефанович* (підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»

«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 65-67.

Документ 7

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Ч. 87/24

Кенігсберг, дня 2 падолиста 1924 р.

Штемпель вхідної кореспонденції

Eingetragen

5. NOV. 1924.

Erledigt: Ч. 67

До Управи Союзу Українських Студентських Організацій в Німеччині
в Берліні

У відповідь на Ваше письмо ч. 90 з 28. X с[ього] р[оку] пересилається бажаний Економічний і Загальний Звіт за час від 15. VIII с[ього] р[оку] до 1. XI 1924 р.

Потверджується одержання чотирьох примірників «Студентського Вісника» і «Спеціального Числа Ст[удентського] Вісника» в англійській мові, на що долучується, згідно з Комунікатом ЦЕСУСа ч. 6 від III. точка 1, квіт.

Справу передплати «Студентського Вісника» полагоджено в той спосіб, що зобов'язано всіх членів Т[оварист]ва пренумерувати по одному примірникові того ж.

З огляду на це прохаємо Управу Союзу надіслати нам 6/шість/ примірників «Студентського Вісника».

3. прилоги.

Зі студентським привітом

Голова *Осип Менцінський* (підпис)

Секретар *Лев Стефанович* (підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»

«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 76. Машинопис. Оригінал. Підписи. Печатка.

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Економічний звіт
за час від 15.VIII до 1.XI 1924 р.

Прибутку з членських вкладок 6,00 н[імецьких] м[арок]
З попереднього місяця остало в касі Т[оварист]ва 8,20 н[імецьких] м[арок]

Разом 14,20 н[імецьких] м[арок]

Розходу на поштову оплату 3,20 н[імецьких] м[арок]
Канцелярійні видатки 2,00 н[імецьких] м[арок]

Разом 5,20 н[імецьких] м[арок]

Остає в касі Т[оварист]ва готівкою 9,00 н[імецьких] м[арок]

Бібліотека Т[оварист]ва складається з примірників «Студентського Вісника» та кілька малих брошурок політичного змісту.

Движиме майно Т[оварист]ва, зложене з печатки й подушки до неї, машинки до зшивання актів, кількох тек, паперу та писарських приборів представляє вартість

7,00 м[арок] н[імецьких].

Іншого майна Т[оварист]во не має.

Загально економічні умови життя нашого студентства незавидні. З тої скупої допомоги від батьків чи рідні, студентство вижити не всілі, так що більша його частина є змушено фізичною працею заробляти на прожиття. До того ще й навіть фізичну роботу трудно найти, завдяки пануючому безробіттю і промислового застою, бо як відомо провінція Пруси є майже наскрізь рільничим краєм.

Випрацюваний Управою Союзу кошторис для нашого Т[оварист]ва майже задовольнить всіх його членів.

Потреби поодиноких членів представлялися би, як слідує:

1. студ. мед. Шустакевич Володимир є зовсім незабезпечений та потребує підмоги на повне удержання та шкільну оплату.

Частинно забезпечених є 5 /п'ять/ членів, із того:

2. студ. мед. Менцінський Осип потребує підмоги на шкільну оплату, доплати до мешкання й на одяг.

3. студ. мед. Нимилович Осип на шкільну оплату і харчі /хворий на груди/.

4. студ. хем. Стефанович Лев на шкільну оплату, мешкання й одяг.

5. студ. мед. Шмігельський Степан на шкільну оплату й харчі /хворий на груди/.

6. студ. пол. наук Кульчицький Богдан не повернув ще з ферій на тому не можемо дати точних відомостей про його потреби. Оскільки знаємо його матеріальне положення, то необхідно є для нього підмога на шкільну оплату та мешкання.

Кенігсберг, дня 2 падолиста 1924 року.

Голова *Осип Менцінський* (підпис)
Секретар *Лев Стефанович* (підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 78. Машинопис.

Документ 9

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Загальний звіт

за час від 15.VIII до 1.XI 1924 р.

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу числить зараз 6 Членів.

По факультетам розділені вони так:

Медичний факультет	4
Філософський факультет /хімія/	1
Правничий факультет /політ. наук/	1

В час ферій, рахуючи від 15.VIII перебував стало в Кенігсбергу один член /секретар/, двох виїхало домів, з яких один ще не повернув, три прочі були на польових роботах.

За час від 15.VIII до 1.XI відбуто 3 Засідання Виділу та Загальні Збори.

Загальні Збори відбулися дня 26.X с[ього] р[оку] при співучасті п'ятьох членів. Порядок Зборів слідуючий:

1. Відчитання протоколу з поперед 3. З.
2. Звіт із діяльності
3. Абсолюторія старого Виділу
4. Вибір нового Виділу
5. Ріжне.

До т. 1. Протокол без змін прийнято.

До т. 2. Звіт прийнято без заміток.

До т. 3. Абсолюторію уділено одноголосно.

До т. 4. Виділ остав у давньому складі, т. є. головою ст. мед. Менцінський Осип, секретарем ст. хім. Стефанович Лев.

До т. 5. Збори одноголосно затвердили вступлення Т[оварист]ва до Союзу У[країнських] С[тудентських] О[рганізацій] в Німеччині.

Одноголосно затвердили ухвалу Виділу Т[оварист]ва в справі переговорів з польським урядом відносно Укр[аїнського] Університету, подану до відома Союзу У[країнських] С[тудентських] О[рганізацій] в Н[імецьчині] письмом ч. 66 з 21. X с[ього] р[оку].

Більшостію голосів рішено, щоби всі члени Т[оварист]ва запре нумерували по одному примірникові «Студентського Вісника».

Ухвалено устроювати по можности в Т[оварист]ві й для чужинців відчити на ріжні теми.

Ухвалено проявити якнайширшу діяльність на культурно-національному полі.

Продовжити зносини з чужинцями, передовсім із німецьким студентством.

Ухвалено звернутися до Союзу з проханням о допомогу для Т[оварист]ва й членів.

На тому Збори закінчено.

Від 15.VIII до 1.XI одержано 25, а полагоджено 20 писем.

На руки Т[оварист]ва вплинуло 5 прохань о прийняття на тут[ешній] Університет, з яких 3 передано в Ректорат, одно на бажання петента, а одно із-за спізнення залишено до літнього семестру.

За Виділ Т[оварист]ва *Лев Стефанович* (підис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 79. Машинопис.

Загальний список
членів Товариства Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу,
Пр[уссія].
Склад на 3 падолиста 1924 р.

Ч. п.	Прізвище та ім'я	Назва школи та відділ	Число семестрів	Які склав іспити та коли	Коли тримає державний іспит	Чи фактично студіює в цьому семестрі, як ні, то що робить і де є	Категорія забезпечення	Який емігрант
1	Кульчицький Богдан	Університет Альберта Кенігсберг Факультет правничий відділ: політ. наук	2	—	гл. заввага	находиться в Галичині	II	акад.
2	Менцінський Осип	Університет Альберта Кенігсберг Факультет медичний	3	—	в літньому семестрі 1925	студіює	II	політичний
3	Нимилович Осип	/то само/	3	—	“” “” “”	студіює	II	політичний
4	Стефанович Лев	Університет Альберта Кенігсберг Факультет філософічний, відділ хімія	1	—	за два роки	студіює	II	політичний
5	Шмігельський Степан	Університет Альберта Кенігсберг Факультет медичний	3	—	в літньому семестрі 1925	студіює	II	академ.
6	Шустакевич Володимир	Університет Альберта Кенігсберг Факультет медичний	3	—	в літньому семестрі 1925	студіює	I	академ.

Заввага: Члени Т[оварист]ва Стефанович Лев і Кульчицький Богдан із-за недостачі матеріальних засобів, примушені були взяти на час літнього семестра 1924 шк. р. відпустку з Університету. Член Т[оварист]ва Кульчицький Богдан до тепер не повернув ще з ферій.

Кенігсберг, дня 3. падолиста 1924 р.

Лев Стефанович (нідпис)
Секретар Т[оварист]ва

Печатка:
«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 81. Машинопис.

Документ 11

Товариство Українців Студентів при Університеті Альберта в Кенігсбергу
Ч. 46/24

Дня 25 серпня 1924 р.

До Управи ЦЕСУС-а в Празі

З днем вступлення нашого Товариства до «Централі Українських Студентських Організацій в Німеччині» в Берліні зрікається Товариство Українців Студентів при Університеті Альберта в Кенігсбергу права безпосереднього членства ЦЕСУС-а на користь «Централі Українських Студентських Організацій в Німеччині».

З студентським привітом

О. Менцінський, в. р.
Голова

Л. Стефанович, в. р.
Писар

З оригіналом згідно

26. 8. 24.
Берлін

Д. Равич (підпис), Секретар

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 147. Рукопис. Копія.

Документ 12

Т[оварист]во Українців Студентів при Університеті Альберта в Кенігсберг, Пр[уссія]
Ч. пр. 45/24.

Дня 25 серпня 1924 р.

До Централі Українських Студентських Організацій в Німеччині
в Берліні

У відповідь на Ваші письма подаємо Вам жаданий список членів, їх матеріальний стан і прочі інформації.

В літньому семестрі 1923/24 шк[ільного] р[оку] наше Т[оварист]во нараховувало сім членів, з яких один із-за браку грошей покинув студії, двох із тої самої причини взяло відпустку на літній семестр а прочих чотири одержало знижку шк. оплат і через те мали змогу студіювати.

Матеріальне положення членів нашого Т[оварист]ва, як уже з повище наведеного можна вносити, представляється погано. Частинно забезпечених в нашому Т[оварист]ві є чотирьох, а двох зовсім незабезпечених. Частинно забезпечені шк. оплат заплатити не всилі.

Наше Т[оварист]во користувалося мінімальною допомогою Цесуса; якої за мало було на скромне прожиття одного члена. Її розділювало на три часті, а іменно: дві часті, як допомогу для двох найбільш потребуючих її товаришів, а третю на найконечніші потреби.

З початком зимового семестру 1924/25 шк[ільного] р[оку] побільшиться мабуть наше Т[оварист]во о невелике число нових членів-студентів, які вже зголосили нам свій приїзд. З огляду на те, що це майже всі студенти Львівського Українського Університету, які покінчили на ньому по кілька семестрів, наше Т[оварист]во звертається з проханням до ЦУСО в Н[імецьчині] поробити відповідні старання відносно признання студій на Укр[аїнському] Львівському Університеті німецьким Міністерством Освіти.

В цій незвичайно актуальній справі зверталися ми вже до Товариства Вищої Освіти в Берліні та не знаємо, як ця справа поставлена. При найблищій нагоді прохаємо нас повідомити про хід старань, щоби ми могли переслати потрібні інформації патентам.

Вкладки членські нашого Т[оварист]ва виносять по 50 зол[отих] пфенігів. Справу сплачення вкладок до Централі полагодимо аж з приїздом товаришів, які виїхали на літні полеві роботи.

Рівночасно долучаємо список членів нашого Т[оварист]ва з потрібними інформаціями, як також окреме письмо до ЦЕСУСА, в якому зрікаємося права членства на користь Централі У[країнських] С[тудентських] О[рганізацій] в Н[імецьчині].

2 прилоги

Зі студентським привітом

Голова
Осип Менцінський
(підпис)

Писар
Лев Стефанович
(підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 148-149. Машинопис.

Документ 13

Список
членів Т[оварист]ва Студ[ентів] Укр[аїнців] при Унів[ерситеті] А[льберта]
в Кенігсбергу

Ч.	Назви́ско та ім'я	Факультет і семестр	Як забезпечений?	Замітка
1	Кульчицький Богдан	ст. пол. наук II сем.	зовсім не забезпечений	Взяв відпустку
2	Маковійчук Олекса	філ'оз. II сем.	зовсім не забезпечений	З браку гроша виїхав з початком літнього семестра домів
3	Менцінський Осип	медик	частинно забезпечений	
4	Німилович Осип	медик	частинно забезпечений	
5	Стефанович Лев	хемик	частинно забезпечений	Взяв відпустку
6	Шмігельський Степан	медик	частинно забезпечений	
7	Шустакевич Володимир	медик	зовсім не забезпечений	

Завірено печаткою:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 150. Машинопис.

Документ 14

Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу
Ч. пр. 39/24

Кенігсберг, дня 9.VIII.1924

До Хвальної Комісії по Об'єднанню Українського Студентства в Німеччині
в Берліні

На засіданні Виділу нашого Т[оварист]ва 9.VIII 1924 р. повітано проект об'єднання всіх українських студентських організацій в Німеччині та одногосно рішено приступити до б'юку.

Ідея об'єднання та сотворення блоку українських студентських організацій в Німеччині обговорювалося вже в нас на Тов[ариських] Сходинах, але переведення її відложено було на початок шк[ільного] р[оку] 1924/25. За сотворення тіснішої співпраці всіх українських студентських організацій в Німеччині промовляє не тільки скрутне положення матеріальне студентства, але і, чи не в більшій мірі наші обов'язки супроти рідного народу і Вітчизни. Тоді, коли в інших центрах українських студентських організацій /пр. в Чехії та тепер у Франції/ ведеться культурна та пропагандийна праця, від українських студентських організацій в Німеччині вимагає теперішній момент і наше положення ширшої, як досі діяльності на цьому полі, що й досягнеться сотворенням блоку.

Ми твердо віримо, що координацією сил, різними шляхами, якими прямують українські студентські центри в різних державах і систематичною й невсипущою працею дійдемо до одної цілі, якою являється для нас рідна Соборна Українська Держава.

Зі студентським привітом

Голова:
Осип Менцінський
(підпис)

Писар:
Лев Стефанович
(підпис)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus – Universität in Königsberg, Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 3. – Арк. 167. Машинопис. Оригінал.

Документ 15

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]

Звіт

від дня 29.XI.1924 р. до дня 20.I.1925 р.

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]» складається зараз з 7-ми звичайних і одного надзвичайного члена, разом з 8-ми членів.

По факультетам члени Т[оварист]ва розділяються сліуюче:

Медичний Факультет	5
Філософ. Факультет	2
Музична Консерваторія	1

За наведений в горі час, іспитів ще не здавано.

Хворих членів у Т[оварист]ві нараховується зараз трьох, а саме: на груди ст. мед. Німилович Осип і ст. мед. Шмігельський Степан, на хронічний ревматизм ст. філ. Березовський Роман.

Крім приватної праці поодиноких членів, Т[оварист]во як таке проявило в згаданому часі небагато активності на полі культ[урнім] нац[іональнім], спортивім, суспільно-освітньому та зносин з чужинцями, а саме із-за того, що майже кожний стоїть перед іспитом або заробляє на життя.

Бібліотека Т[оварист]ва складається з примірників «Студ[ентського] Вісника», кількох чисел журналу «Нова Україна» та «Нова Громада».

Економічні умови життя тут. українського студентства незавидні. Більшість студентів заробляє на прожиття фізичною працею, яку незвичайно трудно найти.

За згаданий час Т[оварист]во не одержало жадної допомоги, крім чотирьох кілограмів американського сала від Управи С[оюзу] У[країнських] С[тудентських] О[рганізацій] в Н[імецьчині], що й розділено поміж членів Т[оварист]ва.

Із уважніших подій в Т[оварист]ві за останній час слід згадати 3 Засідання Виділу та 2-ое Товариських Сходин, на яких прийнято 3-ьох нових членів. В мешканні одного з членів Виділу Т[оварист]ва улажено Т[оварист]вом чайний вечір для представників студентства, заприятелених з нами прибалтійських націй.

Економічний Звіт

Дня 29.XI.1924 р. було в касі Т[оварист]ва готівкою 3,20 м[арок]
Прибутку з членських вкладок 15,00 м[арок]
Прибутку від Х. У. 00,20 м[арок]

Разом 18,40 м[арок]

Розходу на поштову оплату 0,50 м[арок]
Розходу на оплату порта за сало 2,00 м[арок]
Розходу на одноразовий податок /Прес[овий] фонд/ 2,00 м[арок]
Розходу на членські вкладки до С. У. С. О. 2,00 м[арок]
Адміністраційні видатки 4,20 м[арок]

Разом 10,70 м[арок]

Остає в касі готівкою 7,70 м[арок]

Движиме майно Т[оварист]ва, крім бібліотеки, складається з печатки та подушки, машинки до зішивання актів, кількох тек, зшитків і писарських приборів та представляє вартість ок[оло] 10 м[арок] н[імецьких].

Іншого майна Т[оварист]во не має.

Кенігсберг, дня 23 січня 1925 р.

За Виділ Т[оварист]ва

Голова:
ст. мед. Менцінський Осип
(*підпис*)

Писар:
ст. філ. Стефанович Лев
(*підпис*)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»
«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus-Universität in Königsberg Pr.»

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 4. – Арк. 7-8. Машинопис. Оригінал.

Документ 16

Т[оварист]во Студентів Українців при Університеті Альберта в Кенігсбергу, Пр[уссія]
Ч. пр. 11/25

Кенігсберг, дня 23 січня 1925 р.

До Управи Союзу Студентських Організацій в Німеччині
в Берліні

Підтверджується одержання Ваших писем ч. 3 з 3.I.1925 р. квітів, дальше ч. 16/25 з 9.I с[ього] р[оку] і 23/25 з 12.I.1925 р. та однієї прилоги до того ж.

Гроші за 5 чисел журналу «Студентський Вісник» в сумі 3-ох нім[ецьких] марок, одноразовий податок на пресовий фонд від 8-ми членів у сумі 2-ох н[імецьких] м[арок] та членські вкладки до С[оюзу] У[країнських] С[тудентських] О[рганізацій] в Н[імецьчині] за грудень 1924 р. від 8-ми членів по 25 пф[енігів] в сумі 2-ох н[імецьких] м[арок] – разом 7 нім[ецьких] марок пересилається в прилозі, на що проситься вислати квіти.

Відносно передплати 12-го числа журналу «Студентський Вісник», прохається переслати 8 чисел для восьми членів, згідно з постановою Сходин Т[оварист]ва, де зобов'язано всіх членів Т[оварист]ва передплачувати по одному числі, про що повідомлено вже Управу С[оюзу] У[країнських] С[тудентських] О[рганізацій] письмом ч. 87/24 з дня 2.XI.1924 р.

Комунікат про II-гу Міжнародну Студентську Олімпіаду прийнято до відома.

1 прилога: 7 нім[ецьких] марок.

За Виділ Т[оварист]ва

Голова:
ст. мед. Менцінський Осип
(*підпис*)

Писар:
ст. філ. Стефанович Лев
(*підпис*)

Печатка:

«Товариство Студентів Українців при Університеті Альберта»

«Verein der Ukrainischen Studenten an der Albertus-Universität in Königsberg Pr.»

Додаток: Прохається повідомити нас при найближчій нагоді, чи в Берліні вже мав місце випадок признання студій на Українському Університеті.

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 4. – Арк. 9. Машинопис. Оригінал.

Документ 17

Союз Українських Студентських Організацій в Німеччині

Вих. Ч.: 132

Берлін, дня 15 Грудня 1924

До Товариства Студентів Українців при Університеті Альберта
в Кенігсбергу

Сим повідомляємо Вас, що Союз дістав послідніми днями від американського допомогового товариства один центнер сала для поліпшення студентського харчування. Управа Союзу постановила се сало розпаювати по організаціям, які розділять вже його відповідно поміж своїх членів. І так Вашій організації припало 4 кг. Ми висилаємо Вам його з тим, що Ви вкоротці звернете оплату за порто, яка виносить 1.60 м[арок] н[імецьких] /порто до Союзу – 80 пф[енігів] плюс порто до Кенігсбергу – 80 пф[енігів]/.

Так само Вашим обов'язком є виставити Союзові по квітування з підписами поодиноких студентів Вашої організації на скількість, яку то вони поодинокотримали.

З товариським привітом

За Управу Союзу:

Голова М. Мілько

Секретар В. Ісаїв

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 9. – Арк. 9. Машинопис.

Документ 18

Централа Українських Студентських Організацій в Німеччині
Берлін – Шарльотенбург, Віляндштр. 37

Копія

Ч.: 11

Берлін, 19/8 24

До Товариства Студентів Українців при Університеті Альберта,
в Кенігсбергу

В цілях переведення реєстрації українського студентства в Німеччині просимо подати спис студіюючих членів Вашої організації; рівночасно повідомляємо, що Управа Централі передбачає в кінці сього місяця поробити відповідні заходи перед німецькою владою відносно зменшення оплати та одержання допомоги потребуючим членам Централі, тому нам необхідно в найкоротшому часі дістати інформації, щодо загального матеріального положення Ваших членів з узглядненням спеціальних потреб.

При сьому надсилаємо витяг з протоколів I-го Зізду Українського Студентства в Німеччині та в. м. Данцігу.

З привітом

За Управу Централі:

Голова

Михайло Мілько (підпис)

М. Мілько, ст. пол. наук

Секретар

Дмитро Равич (підпис)

Д. Равич, студ. елект.

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 9. – Арк. 49. Машинопис. Копія.

Центрاليا Українського Студентства в Німеччині

Копія

Вих. Ч.: 3/24

Берлін, 16 серпня 1924

До Товариства Студентів Українців при Університеті Альберта,
в Кенігсбергу

Цим повідомляємо, що Товариство Ваше є зараховане з 12.8.24. в число дійсних членів Централі. Надсилаємо при цьому Вам Статут, згідно якому Центрاليا входить в число дійсних членів ЦЕСУС-а, а тому просимо в цілі найскорішого залагодження цієї справи, надіслати до ЦЕСУС-а через нашу Центрاليا повідомлення, що Ви зрікаєтесь права членства на користь Централі Українського Студентства в Німеччині.

Просимо також надіслати спис членів та відомості щодо загального стану членів Вашої організації, а рівно ж відомості про ті організації, допомогою яких Ви користувались, щоб Управа могла надіслати подяки до тих всіх організацій.

З товариським привітом
За Управу:

Голова
Михайло Мілько (підпис)

Секретар
Дмитро Равич (підпис)

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 9. – Арк. 50. Машинопис. Копія.

Союз Українських Студентських Організацій в Німеччині

Вих. Ч.: 3/25

Берлін, дня 3 січня 1925

До Товариства Студентів Українців при Університеті Альберта
в Кенігсбергу

Цим підтверджуємо одержання Вашого листа з дня 27/12.24. Ч. 108 і повідомляємо, що поки що справа з Альманахом не є актуальною. Ваші знимки, статті тощо приготуйте і поки що хай вони будуть у Вас. Про те, коли їх надіслати ми повідомимо Вас.

Допомоги, на жаль, СУСО під сю хвилю не може уділити, бо не має на це вистарчаючої суми грошей. Кошторис СУСО був виключно складений для допорогових інституцій, як Український Громадський Комітет та ЦЕСУС в цілі, щоб вони скорше приходили з підмогою. СУСО сподівається дістати гроші як допомога і тоді певно ваші бажання будуть взяті під розвагу, бо ми добре розуміємо прикре положення членів Вашої організації.

Щодо «Студентського Вісника», то примірник коштує 60 пф[енігів], тому просимо за 5 примірників надіслати нам гроші. В справі примірників, які Ви дістали від ЦЕСУС-а, ми звернемося до ЦЕСУС-а і по виясненню цієї справи напишемо Вам.

Літератури, призначеної для пропаганди, в нас дуже мало в німецькій мові, тому ми Вам порадили б пошукати в бібліотеці Вашого університету за такими книжками – там певно знайдеться щось. Та все таки цю Вашу потребу будемо мати на увазі.

Повідомляємо Вас, що звіти до СУСО присилаються щомісяця. Після своїх копій узнаєте від коли треба надіслати звіт.

Дякуємо за звернення помилково надісланої Вам посвідки.

Одночасно залучаємо квіти на 2 та 5 м[арок] н[імецьких]. Квіт на 3 м[арок] н[імецьких] був надісланий Вам. Тепер надсилаємо його копію.

Заразом повідомляємо, що згідно комунікату ЦЕСУС-а Ч. 12, обкладається студентів на терені Німеччини та м. Данцігу в висоті 25 пфен[ігів], як одноразовий даток на пресовий фонд «Студентського Вісника». Тому просимо надіслати Управі СУСО той одноразовий даток до 1 лютого 1925 р.

Повідомляємо, що вже появилось Ч. 12 «Студентського Вістника», тому просимо подати скількість членів Вашої організації, що хотіли б дістати його.

Подаємо також до Вашого відома, що в серпні та вересні 26 р. відбудеться в м. Римі друга міжнародна студентська олімпіада і разом пересилаємо Вам витяг з комуністу Ч. 11. IV.:

Подається до загального відома, що в місяцях серпні та вересні 1926 року відбудеться в м. Римі друга міжнародна університетська олімпіада штуки науки та спорту. Ціль, яку ставить собі ця велика маніфестація, це дати образ удосконаленої людини в фізичнім та духовім відношенню. Докладні відомості в сій справі будуть одні в січневому числі «Студентського Вістника». Присуваючи до підготовчої праці для участі українського студентства в цій олімпіаді, Управа ЦЕСУС-а просить Виділи Громад стало обзнайомлювати загал українського студентства з цією справою та відповідними інформаціями улегшити працю Управи ЦЕСУС-а.

Просимо в цій справі підприняти відповідні кроки.

З товариським привітом.

За Управу Союзу:

(підпис)

Іван Драбатий містоголова

(підпис)

Василь Ісаїв секретар

ЦДАВО України, ф. 4390, оп. 1, спр. 13. – Арк. 40. Машинопис.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Боряк Т. Г. Документальна спадщина української еміграції в Європі: Празький архів (1945-2010): [монографія] / Тетяна Боряк ; М-во культури України, Нац. акад. керів. Кадрів культури і мистецтв. – Ніжин : Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – 544 с.
2. Бурім Д. В. Україніка в архівах і бібліотеках Німеччини / Д. В. Бурім, О. О. Кураєв, Ю. А. Мицик, Т. М. Себта // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2007. – Т. 15. – С. 141-147.
3. Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – 1020 с.
4. Каменецький І. Українське питання в німецькій зовнішній політиці між двома світовими війнами / І. Каменецький // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 851-882.
5. Кураєв О. О. Політика Німеччини й Австро-Угорщини в Першій світовій війні: український напрямок. – К., 2009. – 456 с.
6. Кураєв О. О. Українська проблема у політиці Берліна та Відня у Першій світовій війні (1914-1918) / О. О. Кураєв. – К., 2006. – 247 с.
7. Лисяк-Рудницький І. Берлін як студійний Осередок / І. Лисяк-Рудницький // Яріш В., Сулима М. та ін. Українці в Берліні 1918-1945. Пропам'ятний збірник доповідей і спогадів з життя і діяльності українців у Берліні з нагоди 3'їзду 5 вересня 1981 р. в Шератон готелі в Торонто, Канада / Редактор: Верига В. – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, 1996. – С. 45-51.
8. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Ч. 1. – 370 с.
9. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919-1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої) / С. Наріжний. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 1999. – 272 с.
10. Палієнко М. Г. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій) / М. Г. Палієнко. – К., 2008. – 688 с.
11. Песчаний О. О. Українці міжвоєнної доби в мюнхенських архівах / О. О. Песчаний // Український археографічний щорічник. – К., 2002. – Вип. 7. – С. 124-132.
12. Пропам'ятна книга Данцігерів. Історичні нариси та спомини колишніх студентів Політехніки Вільного Міста Данцігу 1921-1945 / Матеріали вибрав і приготував до друку Володимир Шиприкевич. – Філадельфія ; Торонто ; Нью-Йорк, 1979. – 218 с.
13. Срібняк І. В. Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914-1920 рр.) / І. В. Срібняк. – К. : Київський державний лінгвістичний університет, 1999. – 296 с.
14. Стахів Р. 20 літ Союзу Українських Студентів «Основа» в Данцігу / Р. Стахів // Краківські Вісті. – Краків. – 1943. – 24 серпня, Ч. 185; 25 серпня, Ч. 186; 26 серпня, Ч. 187.
15. Сулима М. Український науковий інститут // Сулима М. Яріш В., Сулима М. та ін. Українці в Берліні 1918-1945. Пропам'ятний збірник доповідей і спогадів з життя і діяльності українців у Берліні з нагоди 3'їзду 5 вересня 1981 р. в Шератон готелі в Торонто, Канада / редактор: Верига В. – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, 1996. – С. 81-86.

16. Сулима М., Яріш В. Українські студенти в Берліні поміж двома світовими війнами // Яріш В., Сулима М. та ін. Українці в Берліні 1918-1945. Пропам'ятний збірник доповідей і спогадів з життя і діяльності українців у Берліні з нагоди 3'їзду 5 вересня 1981 р. в Шератон готелі в Торонто, Канада / Редактор: Верига В. – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, 1996. – С. 136-143.
17. Трощинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. П. Трощинський / НАН України. І-т соціології : відп. ред. В. Б. Євтух. – К. : Інтел, 1994. – 260 с.
18. Трощинський В. П. Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. – К. : Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 352 с.
19. Українські дипломатичні представництва в Німеччині (1918-1922): Документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко, Н. В. Кривець. – К. : Смолоскип, 2012. – 592 с. : іл.
20. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України в місті Києві, ф. 4390, оп. 1.
21. Цимбалістий Б. Національна організація українських студентів (НОУС) в Німеччині // Цимбалістий Б. Яріш В., Сулима М. та ін. Українці в Берліні 1918-1945. Пропам'ятний збірник доповідей і спогадів з життя і діяльності українців у Берліні з нагоди 3'їзду 5 вересня 1981 р. в Шератон готелі в Торонто, Канада / Редактор: Верига В. – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, 1996. – С. 150-167.
22. Шиприкевич В. Український студентський осередок в Данцигу в роках 1921-1945. Спроба історичного огляду // Пропам'ятна книга Данцігерів. Історичні нариси та спомини колишніх студентів Політехніки Вільного Міста Данцигу 1921-1945 / Матеріали вибрав і приготував до друку Володимир Шиприкевич. – Філадельфія ; Торонто ; Нью-Йорк, 1979. – С. 21-114.
23. Яріш В. Українські науковці в Берліні // В. Яріш, М. Сулима та ін. Українці в Берліні 1918-1945. Пропам'ятний збірник доповідей і спогадів з життя і діяльності українців у Берліні з нагоди 3'їзду 5 вересня 1981 р. в Шератон готелі в Торонто, Канада / Редактор: Верига В. – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, 1996. – С. 121-131.
24. Яріш В. Українці в Берліні 1918-1945. Пропам'ятний збірник доповідей і спогадів з життя і діяльності українців у Берліні з нагоди 3'їзду 5 вересня 1981 р. в Шератон готелі в Торонто, Канада / В. Яріш, М. Сулима та ін. / Редактор: Верига В. – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді, 1996. – 256 с.
25. Golczewski Frank Deutsche und Ukrainer. 1914-1939. – Paderborn ; München ; Wien ; Zürich, 2010. – 1085 S.
26. Kumke Carsten Das Ukrainische Wissenschaftliche Institut in Berlin: Zwischen Politik und Wissenschaft // Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. – 1995. – Nr. 43. – S. 218-253.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *д.і.н., професор Я. В. Верменич, д.і.н., професор Є. Г. Сінкевич.*